

18.66x24.53	1/4	עמוד 76	LADY גלובס	10/05/2017	58414147-4
84260					

076 הכאוס של הכוח. איך הפכו
העומדים בראש הפירמידה פגיעים
מאי פעם בעידן הרשתות
(בילי בסרגליק)

אמפירי

במחיר פוסט

בעידן הנוכחי הופכים האנשים בראש הפירמידה לפגיעים מאי פעם נוכח סערות הרשת המתרגשות עליהם. הרשתות החברתיות מבזרות את הכוח ומעצימות את היחיד מול מנהיגים ותאגידים, אך האם אנו עדים לדינמיקות כוח חדשות? המומחים חלוקים

בילי בסרגליק

באוניברסיטת תל אביב, אומרת על כך: "כל אחד שווה בפני הטכנולוגיה, לכל אחד יש קול שווה ערך וכל אחד יכול לשנות את ההיסטוריה דרך הרשת, לכאורה. זה נראה היה כמו הגשמת אידיאל המרחב הציבורי, אבל הטכנולוגיות החדשות עברו תהליך של מאסיפיקציה, נהיו יותר כמו תקשורת ההמונים המוכרת, ורוב יחסי הכוח הקורמים לרשת פשוט שועתקו אליה. יש גם בריונות רשת מאוד קשה נגד נשים ונערות בסביבות כמו משחקי מחשב ורשתות חברתיות. כלומר, שום דבר לא השתנה ביחסי הכוחות, הפער העתיק את עצמו".

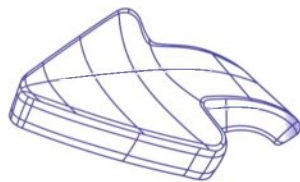
יש בפיסבוק לא מעט נשים שמשמיעות את קולן, שמקימות קבוצות. נוכחותן מורגשת. "זה נכון, אך היא מורגשת בפני נשים. הן יוצרות לעצמן מרחבים של סולידריות ברשת, שבעזרתם הן מעצימות את עצמן ומתמודדות עם המציאות, אך זה לא אומר שהמציאות עצמה השתנתה".

האם הכוח עובר מיחידים חזקים לציבור,

"אפילו הגדול שבלווייטנים חסר ערך במדבר", כתב קונפוציוס. נראה שהמנהיגים של היום, אם לא ידעו לשחות בבריכה האולימפית, קרי לנהל את הרשתות החברתיות שלהם, לגלות נראות ומובילות

ברשתות החברתיות, הרי שהם 'יטבעו' – יאבדו את כוחם. דווקא בעידן הזה, שבו הריגיסל הוא המלך, נשאלת השאלה האם כוחן העולה של הרשתות החברתיות הוביל לביזור הכוח בחברה שבה אנחנו חיים, האם העוצמה הגדולה ביותר נמצאת היום דווקא בקרב קבוצות או יחידים מן השורה, שבמחיר פוסט יכולים לשנות סדרי עולם. אולי, בכלל, מדובר רק במשאלת לב תמימה, כשהאמת היא שהכוח נותר בחיקה של האליטה המסורתית – בעלי המעמד, הכסף והשררה הפוליטית?

בתחילת שנות ה-90 נדמה היה שהטכנולוגיות החדשות משנות את חלוקת הכוח באופן מהותי. ד"ר כרמל וייסמן, חוקרת תרבות דיגיטלית





23.38x28.18	2/4	עמוד 77	LADY גלובס	10/05/2017	58414148-5
84260					



**"בעידן החדש אין לך זכות
בחירה - או שאת ברשת
או שאת לא. את רוצה
להיכנס לרשת, אז את בידי
התאגידים החדשים, אלא אם
את יורדת מהפלנטה. יש כאן
תאגידים שמפעילים עלייך
אלימות אידיאולוגית. או
שאת משתתפת במשחק
לפי התנאים שלהם, או
שאת לא קיימת"**

בסוף? מי תפס את השלטון? ארגונים קיימים עם תשתית ארגונית קיימת, לא מבוססת רשת, שניצלו את המצב שנוצר. בכל מהפכה שהייתה, אנשים הוציאו אנשים אחרים לרחובות. באף אחד מהמקומות שבהם הייתה מהפכה חרשה עד כה, לא כוננה 'פוליטיקה חדשה'. לרשת יש גיבורים זמניים, כמו שהייתה, נניח, רפני ליה, אך היא לא הגיעה לשלטון".

להאכיל את הסרול

"דפוסי התקשורת של הנשיא טראמפ ברשת הם כמו של טרור. הוא מנצל אסטרטגיות של בולטות בעולם הרשת כמו טרולים, שהם אנשים שיודעים לשחרר הצהרות שעורריותיות, שגורמות לכולם להתווכח ולדבר על זה יומיים", אומרת וייסמן. "לא רוצה להתיימר לומר מה קדם למה, אך זה מראה שהרשת לא באמת מנותקת מהחיים, ושדפוסי התקשורת האלה, שגורמים לאנשים לבלוט ברשת, הם אותם דפוסי שהמנהיגים הפוליטיים יכולים

ליחידים שאינם בעלי כוח?

"גם וגם. ישנם שני תהליכים שקורים במקביל. מאז הכוח נותר על כנו, כולם מחפשים מה אמרה התקשורת המסורתית, אך מחפשים זאת בטוויטר ובאינסטגרם. התקשורת המסורתית עדיין מייצרת את רוב המידע, ורוב תוכן הגולשים הוא עודנו טוקבקיסטי. מצד שני, לרשתות יש חוקים משלהן, שהם שונים מאלה של המדיה המסורתית, ולכן מי שמצליחים להתנהל לפי החוקים האלה מייצרים אליטות חדשות וידועני רשת חדשים. יש יותר אנשים רגילים שיש להם יותר כוח מבעבר, אבל זה לא כולם, ולא כל אחד יכול".

אז מי הם המנהיגים החדשים?

"למדיה החדשה יש אפשרות לארגן קבוצות גדולות של אנשים לפעולה לטווח קצר. עד כה לא ראינו מקרה שבו התרחשה שם התארגנות שמחליפה את המנגנונים הקיימים. נוצרו מהפכות שלא התאפשרו קודם, הוציאו מיליונים לרחובות בכל העולם, אבל מה הייתה התוצאה

20.21x28.41	3/4	עמוד 78	LADY גלובס	10/05/2017	58414149-6
84260					



"גוגל ופייסבוק הפכו לגורמים מכל תאגיד שקדם לימי הרשת".
ד"ר כרמל וייסמן

מי צובר כוח בעידן הרשתות?

"אנשים בעלי יצירתיות דיגיטלית גבוהה, או ששוכרים אנשים כאלה, יכולים ליצור

כוח ברשת. אין היום חוץ ופנים, עולם דיגיטלי ועולם בחוץ, אנשים כל הזמן נמצאים ברשתות. ברגע שנולד הסמארטפון אין יותר אוף ליין, אנחנו כל הזמן באון ליין. בעלי הכוח הדיגיטלי שולטים בעולם".

האם הכוח יכול 'להתחפף' על האנשים הכי חזקים היום ביתר קלות?

"בעולם שבו הכול ויראלי, ניתן לבנות מהר ולהרוס מהר, ויראליות פועלת לטוב ולרע. אנחנו רואים באיזו מהירות הרשת פועלת כשיש פאשלה, נניח מה שקרה בטקס האוסקר. כשמדובר בקבוצות סגורות של אוהדים קיצוניים של מועמד, הסיכוי להפסיד את בסיס הכוח קטן יותר, אך ככל שהקבוצה החברתית היא של אנשים פתוחים וקשובים יותר, אנשים שהעמדה שלהם פחות 'משוחדת', אז המנהיג יכול דרך הוויראליות לאבד את מוקד הכוח שלו אם הוא מפור אינפורמציה בעייתית".

האנשים הפתוחים בעלי המימוניות הדיגיטליות, אם כך, מצליחים לתרגם את האינטרנט לכוח. פה נבחנת גם יכולת ההסתגלות של הכוחות המסורתיים למדיה החדשה.

פעם היינו נותנים ליחידים, טייקונים ומפורסמים, להחזיק בכוח. היום הוא עובר לקבוצות גדולות ומבוזרות.

"הטייקונים הרי לא טיפשים, הם עצמם משתמשים בכך לטובתם. יש לנו מרכזי כוח חדשים שנוצרו ברשת. יש גם וגם, זה לא שהידוענים הישנים נעלמים, אבל יש היום פוטנציאל מנהיגות גדול יותר".

האם יש 'כאוס' במובן הבסיסי של המושג כוח, ומכאן גם ביחסים הכוחות המסורתיים שמתפוגגים בעידן חדש?

"מבחינת אלו שייצגו את המנהיגות של האתמול, יש כאוס אדיר. בעולם החדש לכל אחד יש פוטנציאל מנהיגותי. תחשבי, למשל, על הסיפור עם הקוטג' - בחור צעיר מבני ברק הוביל קמפיין נגד חברות ענק כמו תנובה ושטראוס, וכופף אותן. הנה המנהיגים של היום לעומת המנהיגים של העולם הישן".

המנהיגות היום שברירית יותר מבעבר? "כן, היא שברירית מאי פעם. מנהיגים צריכים להתאמץ לשמור על הסטטוס שלהם. בעולם שבו המנהיג נמצא בטוויטר ובפייסבוק, אם אין לו את זה' באופן טבעי, הוא צריך להשתמש במערך של מומחים כל הזמן".
אנחנו מוצאים מעגל חומל ברשתות,

"לרשתות יש חוקים משלהן, שהם שונים מאלה של המדיה המסורתית, ולכן מי שמצליחים להתנהל לפי החוקים האלו הופכים לאליטות חדשות וידועני רשת. יש יותר אנשים רגילים שיש להם יותר כוח מבעבר, אבל זה לא כולם, ולא כל אחד יכול"

פייסבוק יש את הפוטנציאל להכניס אותנו למטריקס מפני שהן יצרו סביבה טוטאלית, שבה אנשים מקבלים את כל המידע שהם צריכים, ולמעשה הן דואגות לשאוב אותנו יותר ויותר פנימה, באופן כזה שאנחנו מאבדים כוח כאינדיבידואלים. אנחנו זקוקים לאישור של הקבוצה על רגעי האושר שלנו, באופן שמטשטש ומחליש את האינדיבידואליות. זה מעל המנהיגים הפוליטיים, זה משהו שהוא במסגרת 'האח הגדול' הדיגיטלי".

אז הציבור הוא המנהיג החדש, המלך? "זה תלוי במידת הפתיחות המחשבתית של האנשים. סביר להניח שאנשים תלתיים באופי שלהם, יצטרפו לקבוצות של אנשים דומיננטיים. ברגע שהם מצטרפים לקבוצה כזו, הם מקבלים מענה לכל הצרכים שלהם, ומנהיגי הקבוצה חושבים עבורם. לדוגמה, בקבוצות של דונלד טראמפ שחבריו מנהלים, את לא צריכה לקרוא חדשות. הקבוצה, ולמעשה מנהיגיה, יוצרים איזו בועה סגורה, שמספקת את התשובות לכל השאלות הרלוונטיות".

אז האנשים בראש הפירמידה עדיין שולטים, ורק האמצעים השתנו?

"המנהיגים משתמשים ברשת כערוץ נוסף לביסוס מנהיגותם וליצירת שטיפת מוח טוטאלית, עולם סגור שבו המנהיג מספק את כל התשובות 24 שעות ביממה. מהצד השני נמצאים האנשים שאינם תלתיים, וככל שהם יותר פתוחים, כך הם יכולים להשכיל להשתמש ברשתות החברתיות כדי ליצור כוח בחיים שלהם. החל מיצירת קבוצות עניין בתחומים שונים, ועד לקבוצות שפועלות לשינוי חברתי רחב".

לנצל. אפשר לראות בטרמפ מנהיג חדש, שאמנם לא בא מהרשת, אך מצליח בזכות כל הערכים השליליים בתרבות הרשת

- תרבות הטרולים, חוסר האמינות והקושי לקבוע אמינות".

איך האמינות ברשת קשורה למוקדי הכוח? "בעבר היו פחות מקורות מידע, ויכולנו להעריך את האמינות שלהם יותר בקלות. ידענו ממי אנו מקבלים את החדשות, מה הסטנדרט המקצועי שלהם, וכולם קיבלו אותן חדשות. היום יש ריבוי מקורות, חלקם בכלל לא מיוצרים על ידי אנשים, אלא על ידי אלגוריתמים, וקשה מאוד לדעת מהי עובדה ומהי עובדה מזויפת. לא חשוכות העובדות, חשוב אם הן רעשניות, חשובה הבולטות, חשובה התפוצה הרחבה ביותר. זה הרקע לעלייתם של מנהיגים מסוג אחר, שידועים לגורם לזה שאנו נדבר עליהם המון מבלי קשר לרעיונות שהם מייצגים. דוגמאות ישראליות? מירי רגב, אורן חזן, מיקי זוהר".

ביצד זה משפיע על הכלכלה? "הטכנולוגיה החדשה יצרה בסיס לכלכלה חדשה, שיתופית, מקום לכוחות שונים מהתאגידים הישנים. בתחילת ימי הרשת עלו גופים חדשים שהוקמו מאפס על ידי מנהיגים מסוג חדש, כמו גוגל ופייסבוק. השפעתם על חיינו עצומה, והם הפכו עם הזמן לגורמים מכל תאגיד שקדם לימי הרשת, כל תאגיד מדיה וכל תאגיד כלכלי. הם אוספים עלינו טונות של מידע, יותר ממה שכל ממשלה הייתה מסוגלת לאסוף, הם לא רואים עצמם ככפופים לשום חוקים מלבד החוקים שהם יצרו לעצמם, והם מייצגים כוח על לאומי חדש עם עוצמה אין סופית, שמבוסס על השליטה במידע של כולנו.

"מידע זה כוח, ולאף אחד אין רשות לאסוף עלינו מידע, אבל אנחנו נותנים לחברות האלו הכול, כחלק מתנאי השימוש. בעידן הפייסבוק אין לך זכות בחירה - או שאת ברשת או שאת לא. יש לך טלפון סלולרי, את רוצה להיכנס לרשת, אז את בידיהם, זהו, אלא אם כן את יורדת מהפלטנה. במובן הזה כן השתנו סדרי עולם, כי יש כאן תאגידים שמפעילים עלייך אלימות אידיאולוגית. או שאת משתתפת במשחק לפי התנאים שלהם, או שאת לא קיימת".

מאבדים כוח כפרטים

"היום 'האח הגדול' הוא כמה חברות גדולות, שיש להן פוטנציאל השפעה שאף פעם לא היה", מסביר פרופ' יאיר עמיחי-המבורגר, מהמרכז הבינתחומי הרצליה. "לחברות כמו

58414150-8	10/05/2017	גלובס	עמוד 80	4/4	20.61x27.72
המרכז הבינתחומי הרצליה - 84260					



"בעולם החדש לכל אחד יש פוטנציאל מנהיגותי".
פרופ' יאיר עמיחי-המבורגר



"צפויה בעשור הקרוב התרחשות מהפכנית בדרגה 9 בסולם ריכטר".
ד"ר אשר עידן

יצילומים: איל יצחק, תמר מצבי

פיתחת מודל שבו אתה מדבר על 'הכוח החמישי', מה זה אומר?

"הרשת יוצרת כוח חדש. זה כמו מים - תרכובת של מימן וחמצן, שרק החיבור ביניהם יוצר ישות חדשה הנקראת מים. אותו דבר לגבי הרשת: המרכיבים שלה הם בני אדם, ורק ברשת הכוח המשולב שהם יוצרים יחד בא לידי ביטוי. הכוח של ההמון נחסם על ידי האליטות שמהוות רק 9%, וכוללות את הביורוקרטיה, מוסדות התרבות, מוסדות הרפואה, מערכת המשפט והתקשורת. ולכן ההמונים, המואסים בהם, יוצרים ברית עם מנהיגים לעומתיים לאליטות הללו. אנשים כמו ביבי, טראמפ, מירי רגב. הם אומרים: אנחנו לא רוצים את אלה ששלטו עלינו קודם, אלה שהשליטו את התרבות של האליטות ולא של הרוב. הרוב מורד כעת, הוא צריך כוח אז הוא מתחבר לרגב, ביבי, טראמפ ואנשים בעלי עוצמה, והוא גם נותן להם כוח, ברגע שהוא עובר לצד שלהם הוא נותן להם רוח גבית.

"אותו דבר עשתה איילת שקד לבית המשפט העליון, היא הכניסה ארבעה שופטים חדשים שנחשבים לשמרנים. זה מביא את הכוח החמישי של ההמון, שכורת ברית עם ה-1% - הטופ של המנהיגים, כדי לצבור כוח על חשבון ה-9% ששלטו במרחב בעשורים הקודמים. יש שני מיליארד אנשים שנותנים את הכוח שלהם למאבק צוקרבג, ואז יש להם כלי ביטוי אלטרנטיבי לכלים ההגמוניים שיש היום".

הרשתות החברתיות יגרמו לעוד מפצצים?
"מה שקרה בכיכר תחריר וברוטשילד, זה רק דרגה 4 בסולם ריכטר. צפויה בעשור הקרוב התרחשות בדרגה 9 בסולם ריכטר. השימוש ברשתות החברתיות, כדי לבטא את כוח ההמון, ילך ויגדל. החוקרים ואנשי התקשורת מופתעים, כי הם לא מבינים את זה".

האם היום האנשים שנדמה שהם בעלי הכוח הם דווקא הבי פגיעים?

"באביב הערבי נפלו תוך שנה ארבעה חמישה דיקטטורים. הם איבדו את הכוח מהר, אבל זה נעצר. קשה לצפות את החוקיות של הרשתות החברתיות. כשמתרחש תהליך, הוא מהיר כמו סופה, והיא מתרחשת במהירויות גדולות ולא צפויות".

האם זה יוצר כאוס, או סדר עולמי חדש?
"סדר עולמי חדש. האינטרנט משנה את סדר הכוחות העולמי לטובת המזרח ונגד המערב, הסדר העולמי כבר משתנה. ב-2008, במשבר הפיננסי הגדול, התברר שארה"ב חייבת לסין כסף ולא סין לארה"ב. אז הבינו שסין עוברת מבחינה כלכלית את ארה"ב, ואיפה אנחנו כבר מרגישים זאת? כנסי לכל קניון ותראי שהכול מתוצרת סין". □

תפיסת הכוח

ד"ר אשר עידן, איך השתנתה תפיסת הכוח בעידן העכשווי?

"הכוח מפורק לרסיסים קטנים ובלתי נראים. למשל, כשנמלים הולכות בשיירה את רואה אותן, וכשהן מתפזרות בדשא אחת אחת, הן נעלמות מעינייך. אז הכוח הוא תוצאה של הנמלים - של ההמונים - של העם, שרוב הזמן לא רואים אותם כגוף מוחשי מול העיניים. הם לא באוניברסיטה, לא כותבים עליהם, לא חוקרים אותם. כותבים על ביבי, לפיד ודרעי, כי יש להם יחצנים, חוקרים, היסטוריוני חצר, אך הם לא קובעים כלום, למרות שרק אותם אנחנו רואים לנגד עינינו".

אתה מתאר תהליך של שינוי, הרשתות העבירו את הכוח לציבור?

"מסתבר שהכוח לא מתחלק 99% מול 1% כפי שהציגו את זה במחאה ובמחקר. החלוקה היא לא טייקונים מול כל השאר. רואים היום, בזכות הרשתות, שהחלוקה היא אחרת. אני מציע מודל של 90% רוב העם, 9% שהם האליטות הישנות, ו-1% של טייקונים. בדמוקרטיות, ההחלטות מתקבלות למרבה האירוניה על ידי ה-9%, אבל הרשתות הסיטו את העוצמה לכיוון ההמון.

"רואים את התופעה הזו אצל טראמפ, ביבי והברקזיט, ועכשיו גם לה פן בצרפת. זה ה'ניאו פופוליזם', אלו נציגי ה-1%. הם מדלגים על האליטות הישנות והולכים ישירות אל העם. כעת, כל אחד יכול להתבטא.

"אנחנו רק בראשית הדרך. כל השיטה הכלכלית רועדת לנו מתחת לרגליים בגלל הכוח של הרשתות, אפשר למצוא את הניצנים של זה ברשת חברתית של כסף (ביטקוין), או ברשת חברתית של בתי מלון (airbnb). תראו את הבנקים, אף אחד כבר לא נכנס אליהם - הכול נמצא בסמארטפון.

"הציבור גם מייצר בעצמו תוכן, והוא כבר לא כפוף למערכות גדולות כמו עיתונים, למשל. בני דור ה-Y צורכים בצורה דרסטית פחות עיתונים, טלוויזיה ורדיו, אלא אם התכנים הללו זורמים אליהם דרך הרשתות. העולם עומד בפני רעידת אדמה".

"הכוח של ההמון נחסם על ידי האליטות שמהוות רק 9%, וכוללות את הביורוקרטיה, מוסדות התרבות, מוסדות הרפואה, מערכת המשפט והתקשורת. לכן ההמונים יוצרים ברית עם מנהיגים לעומתיים לאליטות הללו, כמו ביבי, טראמפ, מירי רגב. זה הכוח החמישי של ההמון, שכורת ברית עם ה-1% - הטופ של המנהיגים"

אסופה אותנטית של אנשים שהודפים בולשיט. זה מוביל לעוינות כלפי מוקדים של 'כוח ישן'?

"לא. ברשתות יש חמלה ויש שנאה. יש לנו את כל הדברים שמתרחשים בעולם האמיתי גם שם, רק הרבה יותר דינמי, ויראלי ומהיר. יש אנשים טובים ויש מנהיגים רעים, אך מה שמיוחד בזה, שהרשתות יוצרות פוטנציאל מנהיגותי חדש, שכמו תמיד במנהיגות, ישנם כאלה שמתמשים בו לרעה ויש שלטובה".

היכוננו למהפכה הבאה

ד"ר אשר עידן, חוקר רשתות חברתיות ומחבר הספר 'הכוח החמישי', טוען שבשנים האחרונות התחוללה מהפכה, ולאט לאט מגלים כי מבנה חלוקת הכוח שונה לחלוטין מכפי שנהוג לחשוב. "כבר במאה ה-19 כתב טולסטוי בספרו 'מלחמה ושלום' שהכוח הוא אשליה, וכלל לא נמצא בידי מנהיגים. במאה ה-20 הופיע ההיסטוריון ברודל, והוא, במחקר על המאות האחרונות, מראה שהכוח כלל לא נמצא בידי מלכים או ראשי ממשלות, אלא שיחסי הציבור, התקשורת, הספרות וההיסטוריה, תמיד הבליטו את התפקיד של המנהיג והסתירו את התפקיד של העם.

"בגלל שברשתות החברתיות כל אחד יכול לכתוב, אז אנשים מתחילים להבין שהכוח נמצא בידי ההמון, וכל התיאוריות שעלו במאה ה-20, שהכוח נמצא בידי מנהיגים, הן פיקציה, זה שקר. הרשתות החברתיות חשפו את השקר. קחי לדוגמה את הסקרים, למה 3 פעמים טעו! בבחירות בארץ, כבריטניה לגבי הברקזיט, ובארה"ב. רק ברשת החברתית שבה מדברים מיליארדים, אתה יכול לדעת היכן הכוח נמצא".